

פתרון בחינת הבגרות בתנ"ך – חורף תשע"ב – 2012

2 יח"ל – שאלון 001203 , 137

מאת: צוות המורים לתנ"ך של "ירדן-בגרות ופסיכומטרי"

בראשות ישי בר-נר – מורה לתנ"ך ורכז המקצוע .

פרק ראשון – קטע שלא נלמד :

1. שלושה שלבים בתהליך שבו הופך שמואל הנער לנביא :

א. ה' קורא לשמואל כאשר שמואל שוכב בהיכל ה' אך שמואל אינו מבין שה' הוא זה שקורא לו :
"ויקרא ה' אל שמואל ויאמר הנני וירץ אל עלי ויאמר הנני כי קראת לי ויאמר לא קראתי שוב
שכב" (ד-ה)

ב. עלי אומר לשמואל כי ה' הוא שקורא לו ושהוא (שמואל) צריך לומר לה' שידבר אליו כי הוא
(שמואל) שומע ושמואל עושה זאת : " ויבן עלי כי ה' קורא לנער ויאמר עלי לשמואל לך שכב והיה אם
יקרא אליך ואמרת דבר ה' כי שומע עבדך וילך שמואל וישכב במקומו ויבא ה' ויתיצב ויקרא
כפעם בפעם שמואל שמואל ויאמר שמואל דבר כי שומע עבדך" (ח – י).

ג. שמואל מקבל נבואה מאת ה' ואחר כך מספר את הנבואה לעלי , ועלי מקבל את הנבואה
מאת שמואל כנבואת אמת : " ואמר ה' אל שמואל הנה אנוכי עושה דבר בישראל.." (י"א)
"ויגד לו (לעלי) שמואל את כל הדברים ולא כיהד ממנו ויאמר ה' הוא הטוב בעיניו יעשה" (י"ח).

ד. שמואל מתקבל בעיני כל העם כאדם גדול שה' איתו ונבואת מתקיימת : "ויגדל שמואל וה' עמו
ולא הפיל מכל דבריו ארצה " (כ')

ירדן בגרות ופסיכומטרי

ירושלים, תל – אביב , ראשל"צ מרכז , ראשל"צ מערב

www.yarden-school.co.il 1800-200-123

2. ציון העובדה שהנבואה לא הייתה נפוצה באותו זמן בפרק עוזר להבין את התפתחות העלילה בפסוקים 4 – 10 באופן הבא :
- שמואל לא הבין כי ה' הוא שקרא לו שלוש פעמים מכיוון שבאותה התקופה תופעת הנבואה הייתה נדירה.
3. שתי ראיות לביסוס הטענה ששמואל אינו ממחר לספר לעלי את התוכן של דבר ה' אליו :
- א. שמואל איננו הולך באותו הלילה (שבו ה' דיבר איתו) לעלי כדי לספר לו על תוכן הנבואה אלא שוכב במיטתו עד הבוקר : " וישכב שמואל עד הבוקר" (ט"ו)
- ב. שמואל פוחד לומר את הנבואה לעלי ולכן לא יוזם את אמירת הנבואה ולא מוסר אותה לעלי אלא רק לאחר שעלי מפציר בו למסור את הנבואה :
- " שמואל ירא מהניד את המראה אל עלי ויקרא עלי את שמואל ... ויאמר מה הדבר אשר דיבר אליך אל נא תכחד ממני "
- הסיבה להתנהגותו של שמואל :
- הנבואה שקיבל הייתה נבואת זעם כלפי עלי וביתו ולכן שמואל חושש למסור לעלי את הגורל הקשה שצפוי לו ולביתו.
4. הסיבה לתיקון הסופרים שבו הוחלפה המילה "אלוהים" במילה "להם" היא :
- הרצון לשמור על כבוד ה' שלא יהיה כתוב באופן מפורש שבניו של עלי קללו את ה', ולכן הוחלפה המילה בפסוק.

פרק שני – מלכים ונביאים :

5 - א.

- שלוש פעולות שעושה איזבל אשר מאפשרות לאחאב לקבל את הכרם של נבות :
1. איזבל כותבת מכתבים לזקנים ולפקידים של יזרעאל ובהם היא מורה להכריז על צום ולהושיב את נבות בראש העם באופן שיתפרש כי הצום קשור לנבות.
  2. איזבל כותבת באותם המכתבים כי יש להושיב שני עדים רשעים מול נבות אשר יעידו נגדו עדות שקר כי הוא (נבות) קלל את ה' ואת המלך ובאופן זה יוציאו אותו להורג בסקילה באבנים.
  3. איזבל חותמת את המכתבים בחותמת של אחאב ובכך משתמשת בסמכות המלך.
  4. איזבל אומרת לאחאב לאחר שחוסל נבות כי עליו לרדת לכרם של נבות ולרשת אותו – כלומר לקחת את הכרם לעצמו מכיוון שנבות הומת במשפט וכעת הרכוש הוא של המלך אחאב.

5 - ב.

1. איזבל מסתמכת על חוקי התורה :
  - בדברים י"ז 6 נאמר : " על פי שנים עדים או שלושה עדים יומת המת ולא יומת על פי עד אחד" איזבל מסתמכת על חוק זה ולכן כותבת במכתבים שיש לזמן שני עדים שיעידו נגד נבות ויביאו למותו.
  - בשמות כ"ב 27 נאמר : " אלוהים לא תקלל ונשיא בעמך לא תאור" כלומר איסור על קללת ה' והמלך. בפשע זה האשימה איזבל את נבות במכתבים שכתבה.
  - בויקרא כ"ד 13 – 16 נאמר : " הוצא את המקלל אל מחוץ למחנה ... ורגמו אותו על העדה... איש כי יקלל אלוהיו ונשא הטאו ... רגום ירגמו בו כל העדה".
- איזבל הורתה כי עונשו של נבות שהואשם בקללת אלוהים ומלך יהיה מות בסקילה באבנים על חוק הספר ויקרא.
2. איזבל הקפידה לפעול ע"פ החוקים האלה כי עדיין בממלכת ישראל אי אפשר היה להרוג סתם אדם שסרב למכור למלך את כרמו. זאת משום שחוק התורה אשר הגביל את כוח המלך עדיין היה נהוג בממלכת ישראל ולכן איזבל נאלצה לערוך משפט שקרי לבנות שבו היא עשתה שימוש בחוקי התורה שהיו נהוגים הממלכה.

5 - ג.

1. האשמה שבה הואשם אחאב : "הרצחת וגם ירשת" כלומר האם יתכן שגם רצחת אדם חף מפשע (בכך שאפשרת לאיזבל לערוך משפט שקר לבנות ולהוציא להורג אדם חף מפשע כמו נבות) וגם לאחר מכן תקבל את רכושו!?! ודאי שלא!
הסיבה לכך שה' ואלהו מאשימים את אחאב היא :
  - משום שהוא המלך והוא האחראי על מה שנעשה בשמו. איזבל עשתה שימוש בסמכותו של אחאב בכך שחתמה בשמו על המכתבים.
  - בנוסף יש לציין כי למעשה איזבל הוציאה להורג את נבות במשפט שקרי לא ביוזמתה האישית אלא רק בגלל תלונתו של אחאב על כך שנבות סרב בחוצפה למכור לו את כרמו. לכן אחאב הוא המקור והסיבה לתהליך שהביא למות נבות.
2. המשמעות של הביטוי " הרצחת וגם ירשת" בימינו : האם יתכן לעשות פשע (לאו דווקא רצח) וגם לקבל על כך פרס בתמורה !? ודאי שלא !

6 - א.

1. האירוע המתואר הוא מסע סנחריב שקרה בשנת 701 לפני הספירה.
באירוע זה יצא סנחריב מלך אשור למלחמת כיבוש ומצור נגד ממלכת יהודה שמרדה בו.

2. פעולות שעשה חזקיהו כדי להתכונן למצור של אשור :
- סתימת המעינות מחוץ לירושלם כך שצבא אשור לא יוכל לשתות מהם בזמן המצור.
  - השלמת החומה הפרוצה של ירושלים כך שאשור לא תצליח לכבוש את העיר.
  - הכנת כלי נשק ומגנים.
  - הכנה רוחנית של העם בנאום שבא לעודד את העם במלחמתו העתידית.
  - חפירת נקבת השילוח תוך סתימת מעיין הגיחון מלזרום באופן חופשי בנחל קדרון כך שצבא אשור לא יוכל לשתות מאותם המים.

6 - ב.

1. רבשקה מפנה את דבריו לכל העם ולא רק להנהגה. ראה מהכתוב לכך היא :
- לאחר שאמרו שרי חזקיהו לרבשקה שעדיף שידבר ארמית ולא עברית משום שהעם שומעים את דבריו והם (שרי חזקיהו) אינם רוצים בכך אומר רבשקה : "העל אדוניך ואליך שלחני אדוני לדבר את הדברים האלה ? הלא כל האנשים היושבים על החומה " (כ"ז) כלומר רבשקה אומר במפורש כי דבריו אינם מופנים לחזקיהו ושליחיו אלא דווקא לעם שהם מגני חומת ירושלים.
2. ביסוס הטענה כי רבשקה פונה בנאומו לאנשים ביהודה בהתנגדו לרפורמה בתחום הפולחן שערך חזקיהו : בפס כ"ב נאמר : " וכי תאמרון אלי אל ה' אלוהינו במחננו, הלא הוא אשר הסיר חזקיהו את במותיו את מזבחותיו ויאמר ליהודה ולירושלים לפני המזבח הזה תשתחוו בירושלים " כלומר רבשקה אומר לעם שאין הם יכולים לבטוח שה' יעזור להם משום שה' כועס עליהם בעקבות ריכוז הפולחן שכלל הרס מזבחות ה' ברחבי ממלכת יהודה. למעשה רבשקה פונה בדבריו לאותם אנשים ביהודה שהתנגדו לריכוז הפולחן (שהיה שנוי במחלוקת) ומסית אותם נגד חזקיהו שעשה את ריכוז הפולחן.

6 - ג.

1. בשני הכתובים נכרת מדיניות מצרים של כריתת ברית עם ממלכת יהודה וישראל כנגד ממלכת אשור, במלכים ב' י"ז 4 : " וימצא מלך אשור שהושע קשר אשר שלח מלאכים אל סוא מלך מצרים" כלומר הושע בן אלה מלך ישראל וסוא מלך מצרים תכננו כריתת ברית נגד אשור. במלכים ב' י"ח : " עתה הנה במהת הנה במהת לך ... על מצרים " כלומר רבשקה מאשים את חזקיהו כי הוא כרת ברית עם מצרים כנגד אשור.
- יש לציין כי בשני המקרים מצרים לבסוף לא באה לטובת בעלי בריתה אלא הפקירה אותם.
2. משמעות הביטוי : " משענת קנה רצוף" בימינו – דבר שאי אפשר לסמוך עליו.

7-א.

1. שני השלבים הנדרשים לקיום חוק ריכוז הפולחן הם :
  - הריסת כל החפצים הקשורים בפולחן העבודה הזרה בא"י : "ונתצתם את מזבחותם ושיברתם את מצבותם ואשריהם תשרפון באש ופסילי אלוהיהם תגדעון ואבדתם את שמם מן המקום ההוא." (ג).
  - ריכוז כל עבודת ה' במקום אחד : " כי אל המקום אשר יבחר ה' אלוהיכם מכל שבטכם לשום את שמו שם לשכנו תדרישו ובאת שמה "
2. העיקרון הוא תפיסת האלוהות המופשטת. ע"פ עיקרון זה ה' איננו גר במקדש אלא המקדש הוא רק לכבוד שמו של ה' כלומר כבוד תודעתו . יש לציין כי תפיסת האלוהות המופשטת אופיינית לספר דברים.

7-ב.

1. על פי דברים פרק י"ב המצוקה הכלכלית של הלוי נובעת מכך ששבט לוי לא קיבל נחלה כמו שאר השבטים ולכן האפשרות שלו להתפרנס יותר מצומצמת והוא תלוי בנדבת השבטים האחרים שכן קיבלו נחלה.
2. על פי מלכים ב' כ"ג 8 – ריכוז הפולחן פגע בפרנסת הלויים שכעת יכלו לעבוד רק בירושלים כי כל שאר המזבחות שבהם הם עבדו קודם לכן נהרסו. וזו הסיבה למצוקתם של הלויים.

7-ג.

הסבר דברי רש"י :

1. אסור להקריב קורבנות בכל מקום כמו הגויים שעובדים את אלוהיהם : " על ההרים הרמים ועל הגבעות ותחת כל עץ רענן " (ב) כלומר אסור לבני ישראל להתנהג כמו אותם הגויים אלא עליהם לעבוד את ה' רק במקום אחד בו יבחר ה'.
2. אסור לבני ישראל לפגוע במזבח ה' או לפגוע ולמחוק את שם ה' בניגוד לציווי שקיבלו לפגוע ולהרוס את כל הקשור בעבודה הזרה : " ואבדתם את שמם (של חפצי העבודה הזרה) מן המקום ההוא, לא תעשון בן לה' אלוהיכם" (ג-ד).

8 – א .

1. אמצעי רטורי שבו משתמש נביא השקר חנניה : מסגרת שבה הוא פותח וסוגר את דבריו באותו עניין :
” שברתי את עול מלך בבל...כי אשבור את עול מלך בבל” (ב-ה) בכך מדגיש חנניה את צדקת דבריו.
2. המעשה הסמלי שעשה נביא השקר חנניה : שבירת העול מעל כתפיו של ירמיהו. ירמיהו נשא מוט עץ ששימש בדרך כלל לבהמות הנקרא עול. הוא עשה זאת כדי לסמל את הציווי להיכנע לבל, ואילו חנניה בן עזור שובר עול זה כסמל לכך שה' ישבור בקרוב את העול של שלטון בבל ושעבודה מכל ממלכת יהודה.

8 – ב .

1. ירמיהו אומר : ” הנביאים אשר היו לפני ולפניך מן העולם וינבאו אל ארצות רבות ועל ממלכות גדולות למלחמה ולרעה ולדבר” כלומר ירמיהו מסתמך על כך שכל הנביאים החשובים בעבר נבאו נבואות זעם על מלחמה ומחלת דבר ואירועים רעים ואם חנניה מנבא רק נבואות נחמה ושלוש יש להטיל בדבריו ספק ולהטיל באופן כללי ספק אם חנניה הוא אכן נביא אמת.
2. לפי ירמיהו קנה מידה המאפשר לדעת אם נבואת נחמה היא נבואת אמת הוא רק אם היא מתגשמת בזמן שהנביא אומר שתתגשם : ” בבוא דבר הנביא – ייודע הנביא אשר שלחו ה' באמת.”

8 – ג .

1. שני סוגי נביאי שקר לפי דברים י"ח 20 :
  - נביא אשר מנבא בשם אלוהים אחרים.
  - נביא אשר מנבא דברים אשר ה' לא אמר לו לנבא אותם.חנניה משתייך לנביאי שקר מהסוג השני (שניבאו נבואה מבלי ה' אמר להם את נבואתם).
2. פס' 11 מעיד על הקושי של ירמיהו לקבוע אם חנניה הוא נביא שקר משום שירמיהו נתן לחנניה ” לומר את המילה אחרונה” ולא השיב לו או התווכח איתו. זאת משום שכאמור ירמיהו לא היה בטוח באותו הזמן אם חנניה הוא נביא שקר או אמת.

פרק שלישי – עלילות הראשית :

9 – א .

1. היסוד המיתולוגי המשותף בשני המקורות הוא התנין שנחשב בעולם הקדום כיצור קדום בעל כוחות מיתיים : בראשית פרק א': "ויברא אלוהים את התנינים הגדולים" ישעיהו נא: "מהוללת התנין".
2. -בבראשית א' ישנה שלילה של תפיסת המיתוס לפיה התנינים נבראו ע"י אלת המים תיאמת והם בעלי כוחות מיתיים מיוחדים, לכן הכתוב מונה אותם בין שאר הנבראים ומדגיש שגם הם נבראו ע"י ה'.
-בישעיהו נ"א ישנו הכרה ברעיון לפיו התנין הוא בעל כוחות מיתיים והתקיימה בעבר מלחמה כנגדו אך הניצחון במלחמה זו היה של ה' ולא של האלילים. השימוש ביסוד המיתולוגי של התנין נעשה על מנת להעצים את כוחו של ה' ולפאר אותו שהוא זה שהרג את התנין בעל הכוחות המיתיים ולא האליל מורדוך כפי שמסופר במיתוס אנומה אליש.

9 – ב .

1. הקושי אליו מתייחס קאסוטו : מדוע על בריאת האדם שהוא "נזר הבריאה" לא נאמר כי טוב ?
  2. הפתרונות של קאסוטו לקושי :
- מכיוון שבסיום הבריאה, בסוף יום שישי, נאמר "טוב מאד" על כל הבריאה באופן כללי, לא היה צריך לומר כי טוב על האדם שנברא אחרון.
  - בהמשך ספר בראשית נאמר על האדם ש " כל יצר מחשבות ליבו רק רע כל היום". כלומר יש בו רוע (אם הוא בוחר בדרך הרעה) ולכן אי אפשר לומר עליו כי טוב כי הוא גם יכול לבחור להיות רע.

10 – א .

1. הדימיון בין אדם וקין : שניהם מתחמקים מאחריות בתגובה לדברי ה' אדם מאשים את חוה : " האשה אשר נתת עימדי היא נתנה לי מן העץ ואוכל", קין מתכחש לאחריותו לרצח "השומר אחי אנוכי" (ניתן להוסיף כי באופן מרומז גם אדם וגם קין מאשימים את ה' באחריות לפשע : אדם - משום שה' הוא שנתן לו את האישה שגרמה לחטא, וקין – משום שה' לא שמר על הבל).

2. תגובת קין מעידה על התדרדרות האנושות משום שבניגוד לאדם שמתבייש בחטאו ולכן מתחבא מפני ה' קין עונה בחוצפה כלפי ה' ששואל אותו היכן הבל : " לא ידעתי השומר אהי אנוכי".

10 – ב.

1. הקושי הלשוני שהביא את ראב"ע לפירושו :
קול – ביחיד , צועקים – ברבים, לא מתאים. לכן ראב"ע מפרש כי צועקים דבק עם המילה "דמי" (דם בלשון רבים) כי שניהם בלשון רבים ולא עם קול שהוא ביחיד.
2. הפסוק "קול דמי אחיך צועקים אלי מן האדמה" נבחר להיכתב בחדר הזיכרון שבאשוויץ משום שזהו המקום בו נרצחו למעלה ממיליון בני אדם בתאי הגזים ואסור לשכוח זאת לעולם, ולכן באופן מטפורי יש תמיד לשמוע את אותה הזעקה של דם הנרצחים באשוויץ ולא לאפשר לאירוע השואה להישכח ולעבור עליו לסדר היום.

פרק רביעי – נושאי בחירה:

11 – א.

1. האירוע הוא : רצח גדליה בן אחיקם על ידי ישמעאל בן נתניה לאחר חורבן בית ראשון.
  2. השינוי ביחסים של יוחנן בן קרח ואנשיו אל ירמיהו :
בתחילה הם רואים בו נביא אמת ומבקשים ממנו להתפלל בשבילם ולומר להם מה לעשות ומבטיחים לו שיעשו כדברו : " והתפלל בעדנו אל ה' אלוהיך בעד כל ראשית הזאת, כי נשארנו מעט מהרבה כאשר עיניך רואות אותנו, ויגד לנו ה' אלוהיך את הדרך אשר נלך בה ואת הדבר אשר נעשה " (ב-ג)
- אך לאחר שירמיהו מוסר להם את נבואתו לפיה עליהם להישאר בא"י ולא לברוח למצרים וכי ה' ישמור עליהם בא"י הם משנים את יחסם כלפי ירמיהו ומאשימים אותו בכך שהוא רוצה לגרום להם היות מומתים בידי הכשדים ולהיות מוגלים לבבל. כלומר הם מאשימים את ירמיהו בנבואות שקר ממניעים רעים: " שקר אתה מדבר ולא שלהך ה' ...כי ברוך בן נריה מסית אותך בנו למען לתת אותנו לכשדים להמית אותנו ולהגלות אותנו לבבל".

11- ב.

1. טיעונים בעד ירידה למצרים :
  - מקום בטוח ללא מלחמות : " אש לא נראה מלהמה וקול שופר לא נשמע".
  - מקום שאין בו רעב אלא שפע כלכלי "וללחם לא נרעב".
2. ירמיהו ידע שהם מפחדים מפני בבל ששולטת בא"י ותנקום בהם על רצח גדליה בן אחיקם שהיה שליט מטעמה בארץ. ולכן הוא ידע שהם מעדיפים לרדת למצרים. משום כך ירמיהו אמר לעם " אל תראו מפני מלך בבל אשר אתם יראים מפניו" ירמיהו מנסה לשכנע את העם שניתן להישאר בארץ ולהמשיך לחיות תחת שלטון בבל כי ה' ישמור ויעזור להם.

12 – א.

1. ההבטחה הדומה היא קיבוץ הגלויות ועלית העם לארצו . בישיבה מ' : " הנה ה' בחזק יבוא" – ה' יביא את עמו לארצו בחוזקה, "כרועה עדרו ירעה בזרועו יקבץ טלאים" – ה' מדומה לרועה שמקבץ את הטלאים בעדר כך יקבץ את עמו לארצו.
בזכריה ח' : " הנני מושיע את עמי מארץ מזרח ומארץ מבוא השמש והבאתי אותם ושכנו בתוך ירושלים" ה' יעלה את העם מבבל (המזרחית לארצם) אל ירושלים.
2. דרישה דתית בדברי זכריה :
"ושבועת שקר אל תאהבו" – שלא להישבע בשמו של ה' לשקר.
דרישה מוסרית בדברי זכריה :
"דברו אמת ואיש את רעהו", "ומשפט שלום שפטו בשעריכם", "ואיש את רעהו אל תחשבו בלבבכם" – לא לשקר, לשפוט משפט שלום ולא לחשוב רעה על החבר .

12 – ב.

1. הלך הרוח של העם : העם מיואש ורואה את עצמו כעשב יבש וחסר חיים ולכן איננו מאמין שהוא יכול להיגאל מן מהגלות " יבש הציר נבל ציץ...אכן הציר העם".
2. הרקע ההיסטורי שהביא להלך רוח זה : התארכות גלות בבל שבה העם חש במצוקה שהוא לעולם לא יחזור עוד לארצו לחיי לאום עצמאי.

13-א.

1. אחריתו של איוב הייתה טובה פי שתיים מראשיתו :

ברכוש :

- בתחילה היו לו : "שבעת אלפי צאן ושלושת אלפי גמלים וחמש מאות צמד בקר וחמש מאות אתונות"

- בסוף היו לו : "ארבע עשר אלף צאן וששת אלפים גמלים ואלף צמד בקר ואלף אתונות"

בילדים :

- בתחילה היו לו : "שבעה בנים"

- בסוף היו לו : "שבעה בנים" (כלומר שבעה כפול שניים)

בבנות :

- בתחילה היו לו : שלוש בנות סתם

- בסוף היו לו : שלוש בנות יפות במיוחד "ולא נמצא נשים יפות כבנות איוב בכל הארץ".

2. שתי סיבות לברכת ה' באחריתו של איוב :

- איוב דיבר נכונה אל ה' אף שהיה בניסיון מאוד קשה (וזאת בניגוד לרעיו שדברו באופן לא ראוי) "כי לא דברתם אלי נכונה כעבדי איוב" (מ"ב ז).

- איוב הסכים להתפלל בעד רעיו למרות שהם מאוד ציערו אותו וה' אכן שמע לתפילת איוב שהתפלל בעד רעיו :

" ואיוב עבדי יתפלל עליכם" (מ"ב, ח') "וישא ה' את פני איוב וה' שב את שבות איוב בהתפללו בעד רעהו" (מ"ב ט-י).

13-ב.

- איוב זכה לצאצאים רבים לאורך ארבעה דורות וזה מהווה תיקון למות בניו הראשונים בתאונה בה נפל עליהם גג הבית : " ויראה את בניו ואת בני בניו ארבעה דורות."

- איוב זכה לאריכות ימים : הוא חי אחר המשבר שפקד אותו מאה וארבעים שנה והוא מת " זקן ושבוע ימים" בכך יש תיקון לפחדו הגדול של איוב בתקופת המשבר שעבר שמותו קרוב ושחיו חולפים מהר ובסבל קשה.

14 - א.

1. איוב מתאר את המוות כמקום שקט ושוויוני בו כל האנשים מכל מעמדות יכולים לנוח : " שם (במות) רשעים הדלו רוגז ושם ינוחו יגיעי כוח יחד אסירים שאננו לא שמעו כל נוגש, קטון וגדול שם הוא ועבד חופשי מאדוניו" (י"ז – י"ט).

קהלת מתאר את המות כסוף הבלתי נמנע של האדם ושל הבהמה שאין כלל ביטחון שיש קיום כלשהו לאחר המות אלא יתכן מאוד שלאחר המות הכל אובד : "הכל הולך אל מקום אחד הכל היה מן העפר והכל שב אל העפר מי יודע רוח בני האדם העולה היא למעלה ורוח הבהמה היורדת היא למטה לארץ" (כ"ב-כ"א).

2. השוני בתיאור המוות נובע ממצבו של כל כותב :

- איוב סבל מאוד ולכן ראה במוות מפלט מהסבל : " השמחים אלי גיל ישישו כי יצאו קשר וגבר (פה איוב מתכוון לעצמו) אשר דרכו נסתרה" (כ"ב – כ"ג).
- קהלת הוא פילוסוף ספקן המטיל ספק במות האדם מן הבהמה והוא מדגיש את אפסות האדם "ומותר האדם מן המבנה אין כי הכל הבל" (י"ט) ולכן קהלת מתייחס למות כמדגיש את אפסות האדם שהוא בעצם הבל, ואף יתכן כי אין לו לאחר המוות את השארות הנפש.

14 - ב.

השימוש של איוב בפועל "ויסד" – ה' פרש מסך המונע מהאדם למצוא את דרכו לאושר וגורם לאדם סבל. השימוש של השטן בפועל " שכת" – הגנת על איוב בפני כלל רע. השטן טוען שאיוב הוא אדם מאמין רק משום שה' הגן עליו מפני כל רע.

19 - א.

ראיה מעמוס ד' להתנהגות המגונה של העשירים :

- "פרות הבשן אשר בהר שומרון העושקות דלים הרוצצות אביונים האומרות לאדוניהם הביאה ונשתה" – נשות שומרון העשירות והשמנות המדומות לפרות הבשן דוחקות בבעליהן שיביאו להן עוד ועוד רכוש אוכל ושתיה ולשם כך הבעלים פוגעים בעניים.

שתי ראיות מעמוס פרק ו' להתנהגות המגונה של העשירים :

- "השוכבים על מיטות שן וסרוחים על ערשותם" - העשירים כל היום שוכבים בפינוק על מיטות יקרות (פס' ד).
- "השותים במזרקי יין וראשית שמנים ימשחו ולא נחלו על שבר יוסף" (פס' ו'), העשירים מתייחסים לעצמם כאילו הם אלוהים ולכן הם שותים יין במזרקים – כלים שבדרך כלל שימשו לזריקת יין על המזבח וכן הם מושחים את בשרם בשמן בראשון שהיה אמור להיות מובא למזבח כביכורים והם אינם מצטערים על האסון שיבוא בהמשך על ממלכת ישראל של שבטי יוסף.

19 – ב.

עונש של מידה כנגד מידה בעמוס ד' :

- כפי שהנשים גררו את אדוניהם בעליהם לעשוק את העניים כך הנשים יגררו לגלות באופן משפיל כמו דגים בסלים בתוך סירות : " הנה ימים באים עליהם ונשא אתכם בצינות ואחריתכן בסירות דונה"
- העשירים ראשי העם התפארו בכך שהם "ראשית הגויים" ולא זכרו שעקרון בחירת ישראל מחייב להתנהגות יותר מוסרית אלא נצלו זאת לרעה. אלא ראו בעצמם כעם הראשון והנבחר. ולכן עונשם יהיה שהם יגלו ראשונים "לכן עתה יגלו בראש גולים".

20 - א.

1. התנהגות העם שעליה מבסס הנביא ירמיהו את ההאשמה שהם לא שומעים בקול ה' :
  - בקטע בראשון : "ואדבר עליכם השכם ודבר ולא שמעתם ואקרא אתכם ולא עניתם" (י"ג) העם אינם מקשבים לקול הנביא באופן שיטתי.
  - בקטע השני : "ולא שמעו ולא הטו את אוזנם וילכו במועצות ובשרירות ליבם הרע" (כ"ד) העם לא שמעו באופן שיטתי לנביא אלא העדיפו ללכת לפי רצונם הרע והשרירותי.

2. שתי תוצאות של אי השמיעה בקול ה' :

- חורבן בית המקדש :

"ועשיתי לבית אשר נקרא על שמי ... כאשר עשיתי לשילוי" ה' יחריב את המקדש בירושלים כפי שהחריב את המקדש בשילוי.

- גלות ממלכת יהודה :

"והשלכתי אתכם מעל פני כאשר השלכתי את כל אחיכם את כל זרע אפרים" ה' יגרש את בני ממלכת יהודה לגלות כפי שעשה לבני ממלכת ישראל של עשרת השבטים.

20 – ב.

הפורענות שירמיהו מנבא עליה איננה גזרה מוחלטת אלא היא ניתנת לשינוי בעזרת תיקון בהתנהגות העם. ראה מן הכתוב :

" כי אם היטב תיטבו את דרכיכם...ושכנתי אתכם במקום הזה בארץ אשר נתתי לאבותיכם" (ה – ז)
כלומר אם בני ישראל יתקנו את מעשיהם לטובה ה' יסלח להם וישכן אותם לבטח בארצם אשר נתן לאבותיהם.